

Ludvik Olas*

**PROBLEMI LOKACIJE CENTRALNE ŠOLE
NA DVOJEZIČNEM OBMOČJU MURSKO-SOBOŠKE OBČINE
OB JUGOSLOVANSKO-MADŽARSKI MEJI**

Uvod

Meja, zakoličena po trianonski mirovni pogodbi med Jugoslavijo in Madžarsko, je poleg narodnostnih upoštevala še druge kriterije.¹ To je pripomoglo, da je del slovenskega življa ob Rabi ostal v sklopu Madžarske, del madžarskega prebivalstva na vzhodnem Goričkem pa v Jugoslaviji. Tako je nastalo v murskosoboški občini ob madžarski meji narodnostno mešano območje, ki meri 64,7 m² površine. Še večji del narodnostno mešanega območja pripada lendavski občini.

Obravnavana pokrajina spada med gospodarsko in družbeno manj razvite predele Slovenije. V njej živi še vedno tri četrtino prebivalstva od kmetijstva. Večji del naselij je odrezanih od sodobnega prometa. Vse to prispeva k neugodni poklicni in izobrazbeni strukturi prebivalstva ter daje obmejni legi še posebno neugoden pečat. Obmejno območje ima vse pogoje za uvrstitev med tiste predele Slovenije, ki so po veljavnih kriterijih na prioritetni listi za izdatnejšo pomoč širše družbene skupnosti. Pomagati bo treba k hitrejšemu razvoju kmetijstva, ki je prevladujoča gospodarska dejavnost. Krepiti bo treba razvoj neagrarnih dejavnosti in opraviti prometno izoliranost najbolj odročnih naselij. Postopoma bo treba razviti lokalno središče. Predvsem pa bo treba urediti šolsko mrežo, ki danes nikakor ne ustreza potrebam prebivalstva na tem območju. To dokazuje neugodna izobrazbena struktura prebivalstva, ki izstopa, če primerjamo narodnostno mešano ozemlje soboške občine z enakim lendavskim, kjer je šolska mreža že urejena. Na slednjem delujejo tri popolne osnovne šole z dvojezično organiziranim poukom. V soboški občini je takšno vlogo imela le osnovna šola v Domanjševcih, ki pa je doslej zajela le slabšo polovico učencev narodnostnomešanega območja. Drugi se po četrtem razredu prešolajo na osnovni šoli v Fokovcih in Šalovcih. Obe sta zunaj dvojezičnega območja, pouk se odvija pretežno v slovenskem jeziku in sta tako le formalno zadoščali kriterijem dvojezičnega pouka. Prešolani učenci so se zlasti v preteklosti zaradi pomanjkljivega znanja slovenskega jezika le s težavo prebijali do končane izobrazbe.

Tako je znašal leta 1970 na lendavskem dvojezičnem območju delež prebivalstva s strokovno srednjo in visoko izobrazbo 12,4 %, v soboški pa le 3,5 %.

* Prof. višje šole, Pedagoška akademija Univerze v Mariboru, 62000 Maribor, Mladinska 9, glej izvleček na koncu zbornika.

Se bolj zaskrbljujoč pa je podatek o končani osnovni šoli med prebivalstvom obeh narodnosti. Po podatkih izleta 1970 je na narodnostno mešanem območju soboške občine med vsem slovenskim nad 14 let starim prebivalstvom končalo osnovno šolo 53,5 % ljudi, pri Madžarih je pa 37,5.² To pa daje manjšo možnost za nadaljnje šolanje in za dosego kvalifikacije.

Podatki zgovorno kažejo, da so v šolski mreži potrebne spremembe. Zgraditi bo treba centralno šolo na dvojezičnem območju in vanjo pritegniti učence višjih razredov z vsega narodnostno mešanega območja.

Neugodna kvalifikacijska struktura prispeva tudi k manjši mobilnosti madžarskega prebivalstva, ki se giblje predvsem v okviru nacionalno mešanega teritorija ali se trajno izseljuje. S slovenskim zaledjem se meša v zelo mali meri.² Podobna tendenca migracij je bila tudi med obema vojnama,³ drugačna pa pred prvo svetovno vojno.⁴

Pri lokaciji nove centralne šole in organizaciji šolske mreže je treba izhajati iz naslednjega:

Obravnava območja je obmejno, je narodnostno mešano in manj razvito. Ima tako tri pogoje, zaradi katerih mu je jugoslovanska skupnost dolžna poseviti posebno skrb.

Šola, izobrazba in kvalifikacija domačih kadrov so pogoji za hitrejši gospodarski in družbeni napredek do sedaj zaostale pokrajine.

Nova centralna šola mora biti na narodnostno mešanem teritoriju in bo namenjena vsemu madžarskemu in slovenskemu prebivalstvu.

V prometnem pogledu mora biti locirana tako, da ima čim ugodnejšo povezavo z vsem narodnostno mešanim ozemljem Prekmurja, torej tudi z Lendavo in z občinskim središčem Mursko Soboto.

Pri načrtovanju šolske mreže je treba poleg števila otrok upoštevati še druge družbeno pomembne dejavnike.

Naselju, v katerem bo zgrajena centralna šola, ne dajemo posebne prednosti. Postalo bo le koordinator in usmerjevalec hitrejšega razvoja na vsem nacionalno mešanem območju. Za to pa mora imeti nekatere pogoje, ki jih bomo skušali ugotoviti v naslednjih poglavjih.

1. Naravno-geografski pogoji za lokacijo centralnega naselja na narodnostno mešanem območju murskosoboške občine

Narodnostno mešano ozemlje soboške občine zavzema skrajni severovzhodni del Slovenije in hkrati vzhodni del teritorija soboške občine. Vključuje enajst naselij: Hodoš, Krplivnik, Domanjševci, Ivanjševci, Lončarovci, Središče, Prosenjakovci, Berkovci, Pordašinci, Motvarjevci in Čikečka vas. Na tem teritoriju živi po popisu prebivalstva leta 1971 2345 ljudi, od tega 1597 ali 68,1 % madžarske narodnosti.

Prirodnogeografsko ležijo navedene vasi na vzhodnem delu Goričkega, ki s svojimi zadnjimi obronki utone onstran jugoslovansko madžarske politične meje v valovitem Őrségu. Madžarsko govoreče prebivalstvo je bilo po prvi svetovni vojni priključeno k Jugoslaviji. Meja je bila dokončno zakoličena leta 1924.¹ Mednarodna komisija, ki je odločala o politični meji, se je držala nacionalnega in tudi verskega kriterija. Tako so bila nekatera farna središča (Domanjševci, Hodoš) priključena k svojemu zaledju. Zato se politična meja na tem odseku popolnoma ne pokriva z nacionalno.

Valovit svet vzhodnega Goričkega je tu zgrajen iz pliocenskih morskih in jezerskih usedlin. Odmakajo ga na severu Krka in Mala Krka, ki sta usmerjeni proti vzhodu. Proti jugovzhodu pa teče Kobiljski potok z dokaj široko

dolino. S politično mejo sta bili dolini Krke in Male Krke prerezani, kar je močno vplivalo na gravitacijo in populacijski razvoj prebivalstva. Dolina Kobiljskega potoka pa je bila v celoti priključena k Jugoslaviji.

Politični poseg v prirodno dokaj enotno pokrajino je imel za razvoj naselij določene posledice, ki se najmočneje kažejo v lokalnih farnih središčih. Prizadeti so bili predvsem:

Domanjševci, ker jim je bil odrezan del zaledja onstran državne meje (Somorovci). K Jugoslaviji so bili priključeni kot evangeličansko farno središče, ki je imelo najmočnejše zaledje v okoliških slovenskih vaseh. Izgubljeno vplivno območje in odrezana naravna odprtost proti vzhodu sta pripomogli, da naselje od leta 1910 močno nazaduje. Leta 1910 je živelo v njem 712 ljudi, leta 1971 pa le še samo 472. Tudi perspektiva ni boljša, saj je starostna piramida prebivalstva dokaj neugodna. Mladega prebivalstva do 15 let je le 13,7%.

Hodoš, ki je bil dolgo časa zadnja železniška postaja proti Madžarski, politična meja ni bila toliko prizadeta. Ves čas je imel ugodno prometno funkcijo proti Madžarski, prej ob železnici, danes ob asfaltni cesti z madžarskim mejnim prehodom ob dokaj široki dolini Krke. Prebivalstvo Hodoša še zdaleč ni tako nazadovalo, kot v sosednjih Domanjševcih. Največ ga je bilo 496 leta 1910, leta 1971 pa 420. Uvodne prometne zveze na zahod in vzhod bodo verjetno tudi v bodoče prispevale k ugodnejšemu populacijskemu razvoju.

Prosenjakovci so zrasi v dolini Kobiljskega potoka, v katerega se izlije tudi potok, ki priteče iz Fokovec in Čikečke vasi. Oba potoka sta se vrezala v slabo sprijete pliocenske usedline in izoblikovala za goričke razmere nekoliko širše podolje v jugovzhodni smeri. Dolina Kobiljskega potoka poteka vzporedno z jugoslovansko-madžarsko državno mejo in zato po prvi svetovni vojni ni bila prerezana. Prosenjakovci kot lokalno središče svojega zaledja niso izgubili. Bolj kot Hodoš in Domanjševci so to funkcijo obdržali do današnjih dni, čeprav je tudi v njih, kot na vsem vzhodnem Goričkem od popisa leta 1910 prebivalstvo nazadovalo za 173 ljudi. Širše naravno zaledje, ki s političnim posegom ni bilo moteno, daje naselju pri lokaciji bodočega centralnega zaledja na narodnostno mešanem ozemlju soboške občine določeno prednost.

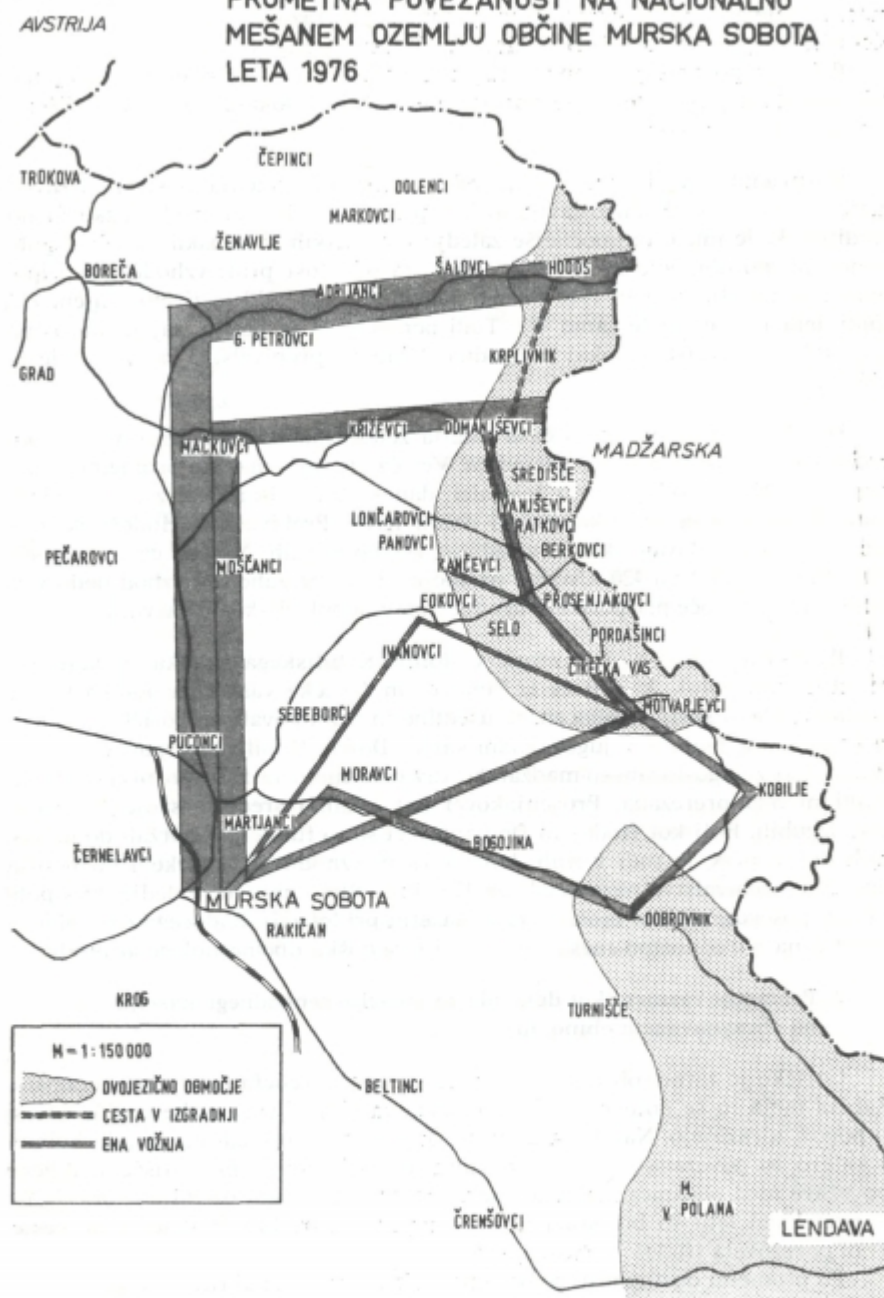
2. Prometne razmere kot dejavniki za lokacijo centralnega naselja na obravnavanem območju

Goričko je zaradi obrobne lege in razgibanosti reliefa prometno nerazvito. Zaprta meja to še potencira. Na dvojezičnem območju soboške občine se vsi ti pogoji združujejo. Naselja gravitirajo k občinskemu središču Murski Soboti, s katero so povezana z moderniziranim ali makadamskim cestiščem. Prečne povezave med posameznimi kraji narodnostno mešanega ozemlja skorajda ni. V preteklem letu so bili storjeni prvi napor za gradnjo makadamske ceste, ki bi povezovala Hodoš in Prosenjakovce.

Po prometni dostopnosti se posamezni kraji med seboj razlikujejo:

Hodoš je z modernizacijo ceste Murska Sobota — Hodoš — Szombathely in meddržavnim mejnim prehodom dobil prednost, toda le v širšem meddržavnem pogledu. Za pritegnitev naselij na narodnostno mešanem ozemlju mu manjka naravna prečna povezava v jugovzhodni smeri. Poleg tega leži Hodoš na severnem, perifernem delu obravnavanega območja in ga tako v prometnem pogledu ne more pritegniti.

PROMETNA POVEZANOST NA NACIONALNO
MEŠANEM OZEMLJU OBČINE MURSKA SOBOTA
LETA 1976

Domanjševci so od vseh treh lokalnih središč prometno najbolj odrezani. Dolina Male Krke se odpira proti vzhodu na Madžarsko stran. S Soboto je naselje povezano preko Križevec z makadamsko cesto, ki je ob neugodnih vremenskih razmerah (poledica) slabo prevozna. Slaba prometna povezava s širšim zaledjem je poglavitni razlog, da v dani situaciji vas ne more postati oskrbovalni in zaposlitveni center širše okolice. Še največ pogojev ima kmetijstvo in bi ga kazalo podpreti.

Kot lokalni center so Prosenjakovci v prometnem pogledu najbolj povezani s širšim zaledjem. Skozi vas vodi regionalna cesta, nekdanja glavna prometna povezava med Mursko Soboto in Szombathelyem kot župnijskim središčem. Cesto modernizirajo. Z uvedbo maloobmejnega prometa v Prosenjakovcih bi gotovo še bolj zaživela. Prečno čez to smer vodi makadamska cesta, ki prek Kobilja povezuje Prosenjakovce, Berkovce, Motvarjevce z Dobrovnikom in Lendavo. Relativno ugodna povezava je pripomogla, da so Prosenjakovci že danes oskrbovalni center širše okolice. V njem se s potrošnimi artikli oskrbujejo vasi: Berkovci, Pordašinci, Čikečka vas, Prosenjakovci in deloma Lončarovci, Središče, Ivanjševci.⁸ Vse področje razen Hodoša pa povezujejo tudi z avtobusnim prometom. Na osnovi vsega tega lahko nepristransko in objektivno trdimo, da imajo Prosenjakovci za razvoj lokalnega centra največ pogojev.

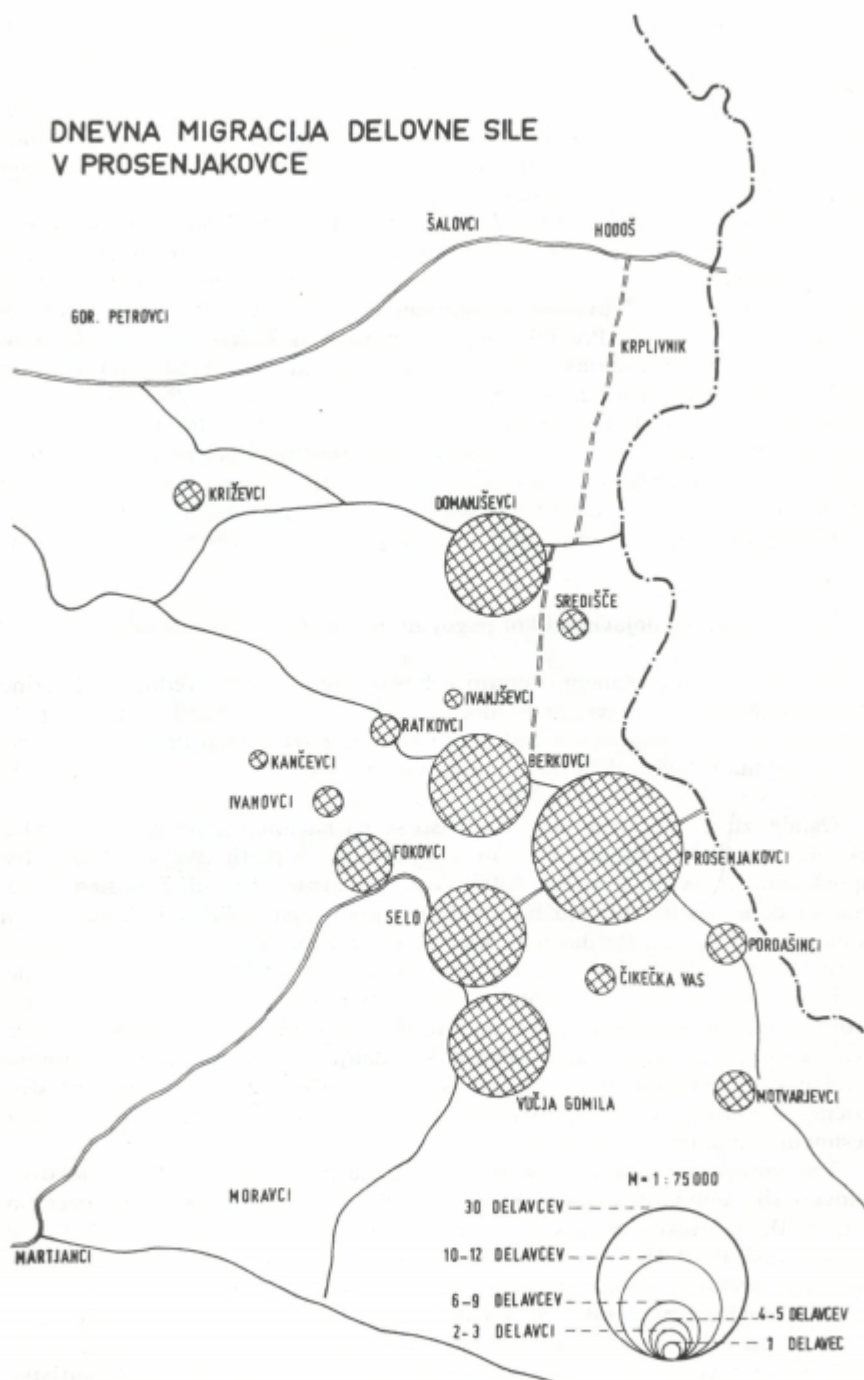
3. Gospodarske dejavnosti kot pogoj za nastanek lokalnega središča

Na nacionalno mešanem ozemlju soboške občine živi še vedno tri četrtine prebivalstva od kmetijstva, ki je močno razdrobljeno, po svoji usmeritvi polikulturno in se začinja šele v zadnjem obdobju z živinorejo usmerjati za trg. Zemlja ne nudi dovolj dela in hrane za vse, zato si iščejo sezonsko zaposlitev drugje, zlasti v Avstriji in Nemčiji.

Ostale, zlasti terciarne dejavnosti, so se na nacionalno mešanem ozemlju nekoliko razvile le v Prosenjakovcih. V njih je obrat pletiljstva s približno 100 zaposlenimi, trgovina, gostilna, šola, pošta, ter krajevni urad. Zaposleni v navedenih dejavnostih vplivajo na strukturo prebivalstva Prosenjakovec in na okolico (Čikečka vas, Pordašinci), kjer se delež zaposlenih v terciarnih dejavnostih dvigne tudi na 15%. Ta oblika zaposlitve že zadržuje del mlade generacije ter tako vpliva na gostoto naseljenosti. Prebivalstvo v Prosenjakovcih in okolici upada počasneje kot v prejšnjih desetletjih.⁶ Relativna gostota prebivalstva je večja kot v širšem zaledju. V sedanji fazi razvoja kažejo Prosenjakovci največ življenja in se z njimi ne more primerjati nobeno naselje dvojezičnega območja. To lepo ilustrira karta terciarnih dejavnosti na nacionalno mešanem območju.⁷

Tak razvoj izpričuje tudi dnevna migracija prebivalstva v Prosenjakovce. Delovno silo dobivajo Prosenjakovci od 70% nacionalno mešanega ozemlja, in to iz Domanjševce, Središča, Križevec, Fokovec, Sela, Ivanovec, Berkovec, Čikečke vasi, Pordašinec in Motvarjevce.⁹ Kar 70% jih je prav iz narodnostno mešanega ozemlja, dobra tretjina pa iz slovenskega zaledja, ki je v gospodarskem pogledu prav tako nerazvito. Z graditvijo nove makadamske ceste, ki bo povezovala vse obravnavano področje, se bo gravitacijska moč Prosenjakovec še povečala. Pri vsem tem se ne sme zanemarjati razvoja kmetijstva, od katerega živi velika večina prebivalstva in katero bo tudi v bodoče imelo poglavitno postavko v razvoju gospodarstva. Organizirati bo potrebno sodobnejšo odkupno mrežo in jo čimbolj približati proizvajalcem.

DNEVNA MIGRACIJA DELOVNE SILE V PROSENAKOVCE

4. Rast, struktura in perspektiva razvoja prebivalstva

Starostna struktura prebivalstva na Goričkem je v celoti zelo neugodna. Delež nad 60 let starega prebivalstva se približuje eni tretjini.¹⁰ Najvišji je zlasti v razgibanih delih severovzhodnega Goričkega, kjer se v prometno odrezanih naseljih približa skoraj polovici (Panovci, Ivanjševci). Tudi na obravnavanem območju je delež nad 60 let starega prebivalstva visok, v poprečju okrog 29 %. Mladega, do petnajst let starega prebivalstva pa je malo (13,8 %). Ta vpliva na nizek prirodni prirastek in ob stalnem odseljevanju mladih ljudi na relativno močno depopulacijo. Prebivalstvo nacionalno mešanega območja nazaduje povprečno letno (1961—1971) za 1,5 %.⁸ Ta odstotek je sicer visok, ni pa ekstremen v slovenskem okviru. V Prosenjakovcih je prebivalstvo po letu 1971 narastlo za 13 ljudi.¹⁰ Nekoliko manjše je nazadovanje na hodoškem in na prosenjakovskem območju.

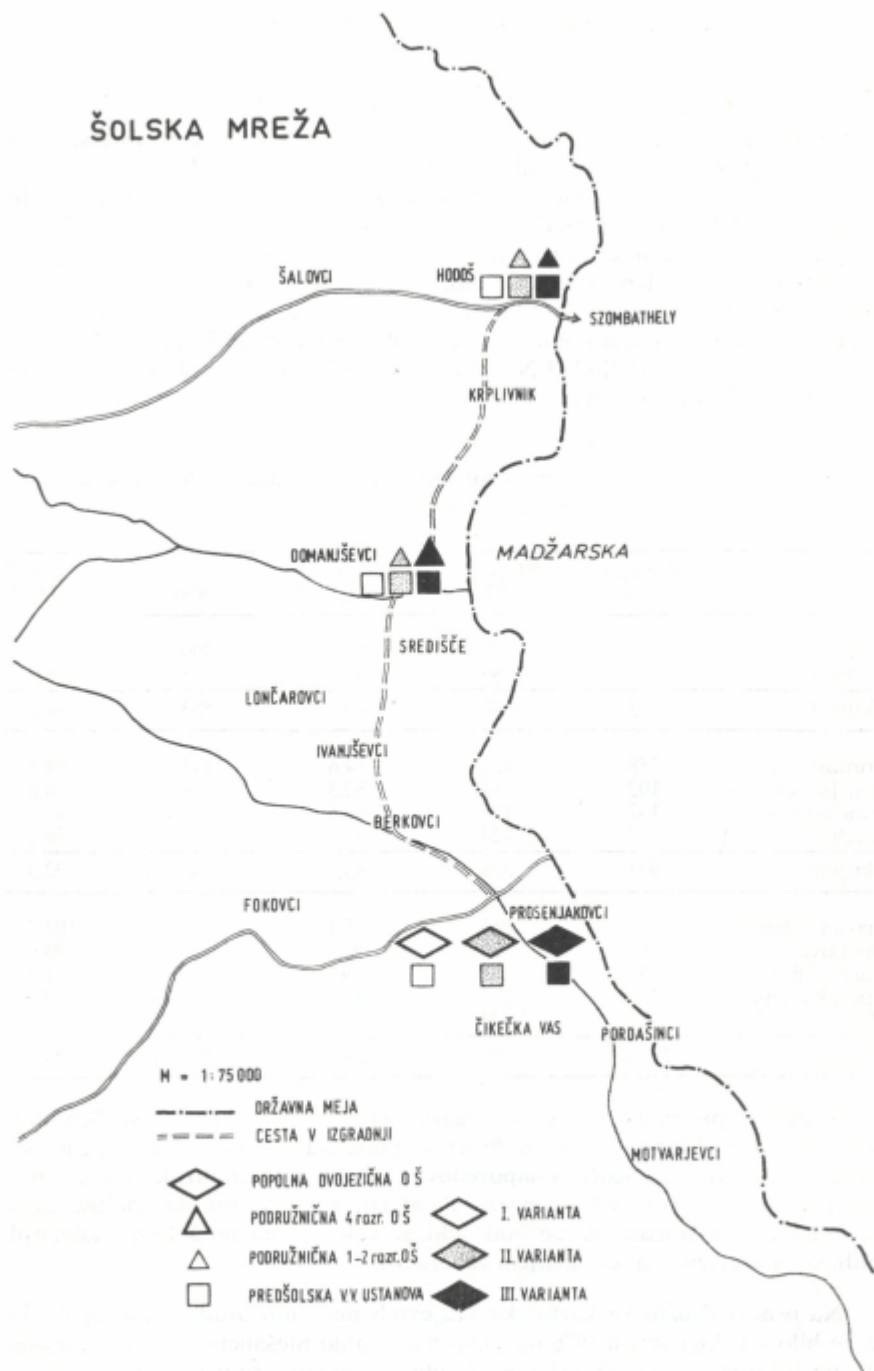
Gibanje števila prebivalstva po šolskih okoliših na nacionalno mešanem območju soboške občine

Naselje	Št. preb. 1961	Št. preb. 1971	% rasti 1961/71	Št. preb. 1976	% rasti 1971/76
Hodoš	465	420	90,5	400	95,2
Krplivnik	208	183	87,9	183	100,0
Skupaj	673	603	89,6	583	96,7
Domanjševci	558	472	84,6	445	94,3
Ivanjševci	102	84	82,3	76	90,5
Lončarovci	163	148	90,8	123	83,1
Središče	150	124	82,6	120	96,8
Skupaj	973	828	85,1	764	92,3
Prosenjakovci	353	265	75,1	278	104,9
Berkovci	93	84	90,3	83	98,8
Pordašinci	86	79	91,7	80	101,3
Čikečka vas	190	165	86,8	150	90,9
Motvarjevci	356	321	90,2	293	91,3
Skupaj	1078	914	84,8	884	96,7

Starostna piramida prebivalstva kaže velika nihanja, ki so posledica obeh svetovnih vojn. Na vsakih 15 do 20 let se ponavljajo kritična, deficitarna obdobja, ki skoraj onemogočajo napovedovanje šoloobveznih otrok in s tem perspektivno načrtovanje šolske mreže. Poudariti pa moramo, da analiza otrok od 1. do 7. leta starosti, ki se bodo vključevali v osnovno šolo v naslednjih letih, sloni pretežno na tej okrnjeni generaciji.

Na osnovi družinske kartoteke krajevnih matičnih uradov smo ugotovili, da je bilo s 1. januarjem 1976 na vsem nacionalno mešanem območju soboške občine 153 otrok v starosti od 1. do 7. leta. Če dodamo še osmo leto in ob tem upoštevamo odseljevanja, lahko tudi v naslednjih desetletjih računamo s to številko. Dopuščamo še možnost, da je število v posameznih naseljih za spoznanje višje. Del sezonsko zaposlenih družin v tujini bo svoje, v tujini rojene otroke, prijavil po vrnitvi v domovino.

ŠOLSKA MREŽA

Po normativih za dvojezične šole bi ugotovljeno število otrok zadoščalo za popolno osemletno šolo, ki bi imela v vsakem letniku po en oddelek. Po omenjenih normativih so čisti oddelki (nekombinirani) možni tudi pri 12-ih učencih in tako bi lahko šola normalno delovala tudi pri sto učencih. Drugo pa je vprašanje zasedenosti z učnim osebjem. V našem primeru bo moral en učitelj poučevati več kot dva predmeta.

Število otrok do sedem let starosti po naseljih in šolskih okoliših s prvim januarjem 1976¹⁰

Naselje	do 2 let	od 2 do 3 let	od 3 do 4 let	od 4 do 5 let	od 5 do 6 let	od 6 do 7 let
Hodoš	16	3	1	5	2	3 (30)
Krplivnik	5	0	2	0	0	0 (7)
Skupaj	21	3	3	5	2	3 (37)
Domanjševci	8	1	4	5	8	7 (33)
Ivanjševci	0	1	0	1	1	1 (4)
Lončarovci	0	0	1	0	1	0 (2)
Središče	2	4	2	1	2	0 (11)
Skupaj	10	6	7	7	12	8 (50)
Prosenjakovci	9	5	3	3	5	5 (30)
Berkovci	0	0	1	3	2	1 (7)
Pordašinci	0	0	2	2	3	0 (7)
Čikečka vas	2	0	1	1	2	0 (6)
Motvarjevci	2	3	4	5	2	0 (16)
Skupaj	13	8	11	14	14	6 (66)

Podatki tabele kažejo, da pride na vsem nacionalno mešanem ozemlju soboške občine v povprečju na en letnik nekaj manj kot 22 otrok. Po posameznih letih je to videti takole:

Naselje	od 2 do 3 let	od 3 do 4 let	od 4 do 5 let	od 5 do 6 let	od 6 do 7 let
22 (44)	17	21	26	28	17

Popolne dvojezične šole na tem območju ne planiramo na osnovi števila otrok. Teh je premalo. Tako popolno osnovno šolo pogojujejo posebni, z našo zakonodajo zajamčeni pogoji na narodnostno mešanih ozemljih. Dvojezični oddelki so planirani na 12 do največ 24 učencev. Gornje številke kažejo, da bi morali pri nekaterih letnikih odpirati celo paralelne oddelke.

Razmere v tekočem šolskem letu (1976/77) so od naše prognoze za spoznane manj ugodne. Na območju soboške občine je bilo v dvojezični pouk v 12 oddelkih zajetih 141 učencev.¹¹

Povprečno je prišlo na oddelek 11,7 učencev, na enega učitelja pa 12,8. Najslabše razmere so bile na podružnični šoli Hodoš, kjer je kljub kombiniranim oddelkom prišlo na učitelja le 7,5 učencev.

5. Variante:

a) Prva varianta

Na osnovi gornjih pokazateljev bi bila za dobro organiziran pouk in s tem tudi dober uspeh najbolj prikladna centralna šola. Projektirana bi morala biti tako, da bi lahko takoj prešla na celodnevni pouk. Z njim bi se močno okrepiło jezikovno znanje učencev. Pouk bi se odvijal v čistih, nekombiniranih oddelkih. Njegov učinek bi se prav gotovo povečal.

Pogoj za gradnjo centralne šole je prometna urejenost območja nacionalno mešanega ozemlja. Cesta, ki je projektirana od Prosenjakovec do Hodoša, bi morala biti do kraja zgrajena. Po njej bi z avtobusom dovažali učence v centralno šolo in delavce na zaposlitev.

Po zakonu mora biti vsak otrok, ki živi na nacionalno mešanem ozemlju, deležen vsaj dvoletne predšolske vzgoje v predšolskih vzgojno-izobraževalnih zavodih. V njih bi naj dobil prve osnove v nematerinem jeziku.

Po prvi varianti bi morali biti ti predšolski vzgojnoizobraževalni zavodi v vseh naseljih, kjer so že dosedaj obstajale samostojne ali podružnične šole.

Centralna šola bi morala biti v naselju s centralno funkcijo. Pri tem imajo Prosenjakovci nesporno prednost.

Slaba stran prve variante je v tem, da iz nekaterih večjih naselij odtegnemo učitelje in s tem organizatorje kulturnega in javnega življenja.

b) Druga varianta

Centralna dvojezična šola bi od tretjega (vključno) razreda naprej delovala s čistimi, nekombiniranimi oddelki. Prva dva razreda pa bi ostala na vseh dosedanjih šolah narodnostno mešanega ozemlja kot kombinirani oddelki. Ta kombinacija ima glede otrok realno osnovo v Domanjševcih in Prosenjakovcih, zlasti še, če Prosenjakovce kombiniramo z Motvarjevci. To potrjujejo tudi dosedanje izkušnje. Številke so bolj problematične v Hodošu, kjer bi bilo v kombiniranem razredu v naslednjih letih od šest do osem učencev. Po izgradnji asfaltirane ceste, ki omogoča zaposlitev na daljšo razdaljo, se razmere izboljšujejo. Mladi ljudje bolj kot prej ostajajo doma, kar vpliva na povečano število rojstev (1974, 1975) tak razvoj bo Hodoš enakovredno priključil k ostalima naseljima.

Tudi v primeru druge variante bi vsa tri naselja (Hodoš, Prosenjakovci, Domanjševci) obdržali predšolsko vzgojno-varstvene ustanove.

Dobrih strani druge variante je več. Učitelji kot animatorji kulturnega, prosvetnega in političnega življenja bi ostali v naseljih. Pri pouku v prvih dveh razredih bi lahko v polni meri zaživelo domače okolje, ki jo še posebej v tem obdobju postavlja v ospredje naš učni načrt. Nekateri predmeti (spoznavanje narave, družbe) so prav snovno vezani na dom, družino, domačo vas in šolo. Otrok, ki se pripravlja na dvojezični pouk in mu jezik dela težave, bo z domačim izrazom in imenom lažje našel pot iz zagate.

c) Tretja varianta

V prvih dveh razredih bi se na vseh šolah odvijal kombinirani pouk. Pouk v tretjem in četrtem razredu pa bi organizirali v Domanjševcih in Prosenjakovcih. Domanjševce bi kombinirali s Hodošem, Prosenjakovce pa z Motvarjevci. Praviloma naj bi se pouk v tretjem in četrtem razredu odvijal v čistih oddel-

kih, kolikor pa bi se število učencev v posameznem razredu močneje spustilo pod predpisanih 12, bi si pomagali s kombiniranim oddelkom.

Vse učence od vključno petega razreda naprej bi vozili na centralno šolo. Poučevali bi jih v čistih oddelkih. V štirih šolskih letih bi skušali nadomestiti vrzeli, ki bi ostale še od kombiniranega pouka.

Predšolske vzgojne-varstvene ustanove bi tudi pri tej varianti ostale v vseh obravnavanih naseljih.

Pri vseh treh variantah pa moramo imeti pred sabo še dva dejavnika. Prvi je postopni prehod na celodnevno šolo, ki smo ga že omenili in ga mora tudi projektant upoštevati. Drugega pa nam narekuje usmerjeno izobraževanje že v bližnji perspektivi. Prvi dve leti (deveto, deseto) bosta imeli še splošno izobraževalni značaj. Najbolj verjetno je, da se bo za narodnostno mešano ozemlje Prekmurja ta stopnja odvijala dvojezično. Desetletna dvojezična šola ima gotovo najboljše pogoje za svoj razvoj v Lendavi, ki bi ji morala biti centralna šola na nacionalno mešanem območju soboške občine blizu in prometno ustrezni povezavi. Tudi v tem imajo Prosenjakovci prednost.

Z zgraditvijo centralne dvojezične šole odtegnejo del učencev osnovnim šolam v šalovcih in Fokovcih. Število učencev bo postalo tudi na teh dveh šolah (še bolj) problematično. Obe naselji ležita v gospodarsko nerazvitem delu Prekmurja in bi ju kakršenkoli negativen ukrep še bolj osiromašil. Organizacija bodoče šolske mreže na Goričkem zahteva temeljito analizo.

Viri in literatura

1. Slavič Matija: Prekmurske meje v diplomaciji, Slovenska krajina, Beltinci 1935, str. 83—107.
2. Vladimir Klemenčič, Mirko Pak: Demografska struktura narodnostno mešanega ozemlja v Prekmurju, Ljubljana 1970, Elaborat IGU.
3. Olas Ludvik: Migracije Prekmurcev v štajerski del Pomurja, Geografski vestnik XXXV, Ljubljana 1963, str. 15—34.
4. Olas Ludvik: Razvoj in problemi sezonskega zaposlovanja prekmurskega prebivalstva, Geografski vestnik XXXIII, Ljubljana 1961, str. 176—208.
5. Matija Maučec: Prenaseljenost in sezonsko izseljevanje iz Prekmurja, Geografski vestnik.
6. Popis prebivalstva 1961.
7. Popis prebivalstva 1971.
8. Podatki anketiranih učencev osnovnih šol nacionalno mešanega ozemlja.
9. Podatki TOZD Pletiljstvo, Prosenjakovci.
10. Podatki iz družinskih kartotek krajevno-matičnih uradov na narodnostno mešanem ozemlju.
11. Poročilo o stanju in problematiki vzgoje in izobraževanja na dvojezičnem območju, Zavod za šolstvo, podružnica Murska Sobota 1977.

Ludvik Olas

PROBLEMS OF LOCATION FOR A CENTRAL SCHOOL IN THE BILINGUAL AREA OF THE COMMUNE OF MURSKA SOBOTA ALONG THE YUGOSLAV — HUNGARIAN BORDER

The easternmost part of Prekmurje, along the Yugoslav-Hungarian border, represents an area which has a nationally mixed population. This area is administratively divided between two communes: the bigger, south-eastern part forms a part of the commune of Lendava, and the smaller, north-western part belongs to the commune of Murska Sobota. The former part lies mostly on

plain ground and has in the town of Lendava a relatively strong centre; it has the necessary shops, an adequately organized network of schools offering bilingual instruction and most of the settlements there are interconnected by asphalted roads.

Rather different are the conditions on the nationally mixed part within the commune of Murska Sobota; this part occupies 64.7 square kilometers and according to the census taken in 1971 it has 2345 inhabitants, 1597 — or 68.1 percent — of whom are Hungarians by ethnicity. This region is hilly, extending along the border but without a local centre, without good roads, and in particular without an organized network of bilingual schools.

All the more important local functions in this second area are divided among the three bigger villange settlements: Domanjševci, Hodoš, and Prosenjakovci. At Domanjševci there is an eight-year bilingual school, which is, however, attended only by pupils from a smaller part of the nationally mixed area. Hodoš lies by the modern road connecting Murska Sobota with Körmend and Szombathely in Hungary; here is the border crossing, a post office, and an affiliated primary school. Through Prosenjakovci goes the road which was before World War II the most important connection between Murska Sobota and the 'Gespantschaft' centre; here is the local registry office, health centre, post office, and the shopping centre for the broader surroundings, as well as a textile firm (knitwear), employing approximately 100 workers.

With the functions exercised, the settlement of Prosenjakovci shows among the settlements with a nationally mixed population the greatest vitality. This is in part due also to the geo-physical circumstances: the settlement is situated in the valley of the Kobiljski potok, which runs parallel to the state border and broadens in the south-eastern direction, attracting villages from the valley and from the immediately surrounding fringes. In the other two local centres the circumstances are different. The valley of Velika Krka, where Hodoš is situated, and the valley of Mala Krka, with Domanjševci, were after the World War I cut across by the state border and as a consequence gravitation power was considerably weakened. This is particularly obvious at Domanjševci, which used to exercise a considerable role as the parish centre.

In view of the factors outlined it is the settlement of Prosenjakovci which has comparatively the best opportunities for developing into the local centre of the nationally mixed territory of the Murska Sobota commune, and in this sense also for the location of an eight-year bilingual primary school.

The analysis of the population development shows (like on the predominant part of Goričko) a depopulation process, over half a century old. In accordance with this decreases the number of school-age children. In the area under consideration their number in the post-war period was still over 300 (in 1960—61 — 380), but in the future we should reckon with 160 to 170. This figure could be increased only by overcoming the isolatedness as regards the traffic connections and by reviving the non-ogranian activities. The above number is under usual conditions too low for starting a primary school. But in our special conditions, where twelve pupils is enough to open a class, it would be appropriate. The central eight-year primary school would best be opened at Prosenjakovci, while at Domanjševci and at Hodoš there would be first-two-years affiliated schools. In all three settlements the work of nursery schools should be continued and here young children should be getting preparation for bilingual instruction. Their specific role should be in this fringe area of Slovenia distinctly played also by teachers and educationalists, notably as animators of socio-political and cultural life.